

Aktuell dansk lobotomi

PUBLISERT 5. august 2011

Jesper Vaczy Kragh | **Det hvide snit** Psykokirurgi og dansk psykiatri 1922–1983, Syddansk Universitetsforlag, 2010. 475 sider

Hvorfor lese en bok om dansk psykiatri årene 1922–1983? Hva har dette med oss å gjøre? Skal vi ikke heller legge lobotomien og sjokkbehandlingene bak oss nå? Komme oss videre?

Den danske medisinhistorikeren Jesper Vaczy Kragh har skrevet en tykk og omfattende sak på godt over 400 sider. Kraghs utgangspunkt og nysgjerrighet dreier seg om paradokset rundt de tidligere utbredte og svært skadelige psykokirurgiske og sjokkbaserte psykiatriske behandlingsmetodene: «Hvordan kunne en i dag kontroversiel behandling fremstå som et stort medicinsk fremskritt for blot nogle årtier siden?» (s. 25–26). Ja, hvordan kunne det skje?

Kragh ønsker å forstå Danmarks dystre psykiatrichistorie, og han griper fatt i stoffet på en ryddig, saklig, oversiktlig og nøktern måte. Bokas tyngende tema krever en slik tilnærming – vi hadde ikke orket sentimentalisering over dette. Han skriver eksemplarisk godt, og han evner å engasjere leseren. Boka gir en øket forståelse av vårt historiske grunnlag og om hva dansk og skandinavisk psykiatri *er* og *har vært*.

Vi følger den danske statspsykiatriske historien gjennom fortellingen om opprettelsen av «Direktoratet for Statens Sindssygehospitaller» i 1922, detaljerte beskrivelser av både malariasjokkbehandling, cardiazolsjokkbehandling, elektroshokk og lobotomi i statlig sykehusregi. Vi får innblikk i en alvorspreget guttekultur – «Festivitas synes aldrig at have været psykiaternes sag (...) Det ble ikke sunget, spist eller drukket i det psykiatriske selskab» (s. 109) – hvor det for overlegene går sport i å vise til flest mulig lobotomerte pasienter. Dette parallelt med at alle og enhver synes å miste av syne de tragiske virkningene av de psykofysiske behandlingsmetodene. Kragh forsøker å forstå

dette gjennom å se datidens endeløse kø av psykiatriske pasienter på venting for innleggelse ved et «sindssygehospital» opp mot manglende økonomiske ressurser. I denne situasjonen ble de nye psykiatriske behandlingsmetodene opplevd som en velsignelse for å kunne yte mer effektiv hjelp. Han demper derfor vår tendens til å se på utøvelsen og omfanget av de skadelige behandlingsmetodene som enten bra eller dårlig. Det går an å forstå hvorfor det skjedde, det som skjedde.

Det hvite snit er en bredspektret bok. Den vekker interesse fordi den gir innblikk i de historiske organisasjonspsykologiske prosessene rundt en utøvelse av faget psykiatri. Den tegner et godt bilde av et psykisk helsevern i krise og avmakt – som i desperasjon tyr til det av nye behandlingformer som måtte synes lovende – og den tar oss nært inntil datidens psykiatriske pasienters omgang med metodene.

Dagens psykiske helsevern bør holde oppe humanistiske og medmenneskelige idealer. Vi kunne i juninummeret av Tidsskriftet lese Torberg Foss og Åge Wifstads artikkel om hvordan humanismen viker i denne «prosedyrenes tid», og i Morgenbladet debatteres tvangsbruken i norsk psykisk helsevern. Det er viktig å kontinuerlig holde fram hva vi egentlig driver med i faget vårt, hvor vi står og hvor vi skal – og hvordan vi definerer, forstår og nærmer oss mennesker med ulike livsproblemer. *Det hvite snit* kan, i tillegg til å leses som et viktig historisk dokument, anbefales fordi den gir perspektiver til akkurat dette. I humanismens ånd.

Anmeldt av Henrik Kamphus, psykolog ved Ressursklinikken

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 8, 2011, side